

Аннотация. В статье проанализированы тенденции развития строительной отрасли Украины. Исследованы факторы, влияющие на устойчивое развитие строительной отрасли. Доказано, что на сегодняшний день задача поиска факторов влияния на развитие строительной отрасли является крайне актуальной и вызывает определенный научный интерес, однако, унифицированного множества факторов, в равной степени влияющих на развитие строительства в каждой отдельной стране, не существует.

Ключевые слова: строительная отрасль, строительство нового жилья, государственное регулирование отрасли, развитие строительства, факторы влияния.

Summary. The article analyzes the trends of the construction industry in Ukraine. The author investigated the factors, which influence the sustainable development of the construction industry. It is proved that the problem of recovery of the construction industry in Ukraine to date is important. Unlike most other industries, the construction industry has its own specific features, namely: products of the construction industry, representing durable goods; the vast majority of products require significant expenditures that are impossible without an attractive investment climate and a normally functioning financial market; a significant proportion of production of the construction industry directly depends on state funding of infrastructure programs.

Keywords: construction industry, construction of new housing, state regulation of industry, construction development, factors of influence.

УДК 338.246:[005.934]:316.776

Баранова В. В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри туристичного бізнесу та країнознавства
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*

Baranova V. V.

*PhD in Economic, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Travel
Business and Regional Studies
V. N. Karazin Kharkiv National University*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

THEORETICAL ASPECTS OF INFORMATION AND ANALYTICAL SUPPORT OF THE ECONOMIC SECURITY OF THE NATIONAL ECONOMY

Анотація. Функціонування та розвиток сучасних суб'єктів господарювання постійно стикаються з різноманітними загрозами внутрішнього та зовнішнього впливу. Це безперечно визначає рівень захищеності суб'єктів господарювання та стан економічної безпеки. При цьому, це стосується як безпеки окремих суб'єктів господарювання, так й національного господарства. Мінімізувати ризики впливу негативних проявів внутрішнього та зовнішнього середовища, підвищити стан економічної безпеки допомагає своєчасна та різноманітна інформація. Тож, відповідно до цього в роботі: розкрито взаємозв'язок між інформацією та знаннями, узагальнено принципи ведення процесу інформаційно-аналітичного забезпечення та методів вимірювання стану економічної безпеки, визначено властивості порівняння показників функціонування суб'єктів господарювання з погляду забезпечення економічної безпеки. Вказано, що у підсумку подане дозволяє комплексно підійти до обговорення загальних питань із забезпечення економічної безпеки національного господарства.

Ключові слова: інформація, знання, забезпечення, економічна безпека, національне господарство.

Вступ. Найважливішою ознакою ефективної ринкової економіки є наявність різних за формою суб'єктів господарювання у загальній структурі національного господарства. Проте сучасний стан функціонування та розвитку різних суб'єктів господарювання характеризується значною мінливістю внутрішнього та зовнішнього середовища. Це викликано низкою загроз їх діяльності. До таких загроз можна віднести: зовнішні (нормативно-правові, ринкові, соціально-демографічні, природно-кліматичні, науково-технічні тощо) та внутрішні (виробничі, управлінські, транспортні, постачання тощо) [1]. Отже, ведення господарської діяльності беззаперечно базується на багатофункціональній системі оцінювання

загроз та ризиків, що у підсумку впливає на формування заходів із забезпечення економічної безпеки національного господарства.

Задля забезпечення певного рівня своєї економічної безпеки, визначеного об'єктивними вимогами сфери діяльності та суб'єктивними прагненнями власників, звертають особливу увагу на своєчасне отримання інформації про зовнішні та внутрішні процеси щодо своєї діяльності [2]. Відтак це визначає за доцільним необхідність вибору найбільш прийнятних методів, підходів та інструментів інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки. При цьому сучасна проблематика питання щодо застосування відповідних методів, підходів, інструментів

знаходиться на зламі таких наукових напрямів, як: фінансовий аналіз, статистика та теорія ймовірності [3; 4; 5].

За таких умов необхідно впроваджувати систему інформаційно-аналітичного забезпечення для вдосконалення форм та методів управління, досягнення позитивних та стійких результатів. Це визначається тим, що недосконалість інформаційно-аналітичної діяльності ускладнює і сповільнює обґрунтування та вибір конкретних напрямків розвитку, збільшує ймовірність помилок. Все це й обумовлює актуальність вибору теми дослідження та необхідність її розкриття у різних аспектах.

Постановка завдань дослідження. Питанням інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності різних суб'єктів господарювання присвячено достатньо велика кількість досліджень. Серед таких досліджень можна виділити праці, які, насамперед, розкривають форми та методи роботи з інформацією для забезпечення економічного розвитку [2; 6; 7]. Особливої уваги науковці, також, приділяють питанням інформаційного забезпечення державних структур та економіки [8; 9]. Поряд з цим не менш важливим є й розгляд інформаційного забезпечення процесів управління та прийняття виробничих, фінансових, інвестиційних рішень [5; 10]. Досить значна кількість досліджень присвячена й тематиці інформаційно-аналітичного забезпечення в системі економічної безпеки різноманітних суб'єктів господарювання [2; 11; 12].

Попри достатню кількість наукових досліджень проблема інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки потребує подальшої уваги. Це пов'язано з тим, що процес інформаційно-аналітичного забезпечення є двокомпонентним – і включає збір та аналіз інформації. Відтак кожна з таких компонент потребує детального розкриття з урахуванням забезпечення економічної безпеки.

До того ж не повною мірою у науковій літературі висвітлено прикладні аспекти інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки. Також, потребує уваги науковців питання щодо удосконалення ключових засад визначення стану економічної безпеки будь яких суб'єктів господарювання. Майже відсутні дослідження процесів взаємодії між суб'єктами забезпечення економічної безпеки на мікро- та макрорівнях економіки. Втім усі ці питання так або інакше можна звести до ключових питань збору та аналізу інформації.

У свою чергу розкриття окреслених вище питань базується на теоретичних аспектах визначення інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки. Відтак саме цей є головною метою даного дослідження. Для досягнення поставленої мети дослідження та враховуючи двокомпонентність процесу інформаційно-аналітичного забезпечення в якості окремих завдань дослідження варто вказати:

- розкриття взаємозв'язку між інформацією та знаннями, які узагальнюються до етапів збору до обробки первинних даних;
- узагальнення принципів ведення процесу інформаційно-аналітичного забезпечення та методів вимірювання стану економічної безпеки;
- визначення властивостей порівняння показників функціонування суб'єктів господарювання з погляду забезпечення економічної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Сучасне управління інформаційними ресурсами залежить від економічних, науково-технічних, виробничих та соціальних процесів, що відбуваються в суспільстві. Світова тенденція останніх років до комп'ютеризації усіх сфер життя та необмеженого доступу до Всесвітньої мережі Інтернет призвела до неможливості чіткого розподілення меж впливу

певного суб'єкту господарювання, об'єднання чи навіть країни на світові інформаційні ресурси.

Зважаючи на це, сьогодні в інформаційно-комунікаційній сфері виникли нові явища, елементи та категорії, з'явилися нетрадиційні трактування сталих понять та визначились спірні наукові моменти, за якими ведеться гостра дискусія. У наукових колах поняття «інформація» також зазнає змін і викликає значну полеміку [13].

Найбільш значуща властивість інформації – це здатність викликати зміни. Неодмінною умовою виживання в умовах ринку й збереження конкурентоспроможності є адаптація до мінливих потреб ринку та забезпечення економічної безпеки підприємства. Практично цінність інформації прямо пропорційна тій ролі, яку вона відіграє в прийнятті управлінських рішень. Цінність інформації визначається тим, як суб'єкт зможе розпоряджатися нею. Інформація, покликана забезпечити прийняття рішень, вносить істотний вклад у прийняття управлінського рішення. Вона стає фактором виробництва й подібно праці, матеріалам і капіталу дозволяє створювати додану вартість, тому інформація є критерієм забезпечення економічної безпеки.

З урахуванням спрямованості даного дослідження на забезпечення безпеки певного суб'єкту господарювання інформацію варто розуміти так, що інформація може виступати в якості певного набору даних, який здатен бути перетворений на джерело знань.

Так, наприклад, М.А. Василик вважає, що інформація – це дані, які передаються людьми від однієї особи до іншої усним, письмовим чи іншим способом [14]. В економічній інтерпретації поняття «інформація» акцентується на тому, що для споживача інформацією вважаються ті дані, які отримані ним (пройшли через синтаксичний фільтр), є йому зрозумілими (подолали семантичний фільтр) і корисними для виконання будь-якого завдання або проблеми (прагматичний фільтр) [15].

Поряд з цим, також, підкреслюється, що «інформація або знання розуміється не як субстанція, втілена в процесах або засобах виробництва, а як безпосередня сучасна продуктивна сила» [16].

Тож варто відмітити, що інформація та знання це не тотожні поняття, але ці поняття є взаємопов'язаними. Тобто, інформація не містить самого знання і передається описами та відповідями на питання, які починаються зі слів «хто», «коли», «що», «де», «скільки». Водночас знання передається інструкціями, тобто відповідями на питання, які починаються зі слова «як» [13; 14].

Відтак з метою запобігання виникнення непередбачених загроз у діяльності окремого суб'єкту господарювання та національного господарства в цілому варто знати як перетворити інформацію на знання, що й визначає забезпечення прийнятного рівня економічної безпеки. У цьому аспекті варто надати тлумачення І.Т. Фролова, який зазначає, що «кажучи про знання, ми маємо на увазі іменний вищий рівень інформації» [17]. Тобто, дані та інформація можуть перетікати в знання, а знання беруть участь у виробництві нового знання через обробку інформації та даних.

Під час перетворення інформації на знання значний вплив мають певні закономірності, діяльність мозку конкретної людини, різні психічні процеси та різноманітні правила у контексті певної епохи.

Проте, різноманітність підходів під час дослідження інформації зумовила появу величезної кількості поглядів на це явище, які інколи суперечать один одному. Це означає, що універсального визначення інформації не існує внаслідок її різноманітності. З одного боку, інформація

може вводитись в комп'ютер для виконання формалізованого завдання або передаватись проводами чи радіоканалами. А з іншого, – інформація може впливати на знання людини та її оцінку навколишнього світу [13].

Система аналітичної інформації для прийняття управлінських рішень відрізняється складністю. Причому спостерігається тенденція ускладнення взаємозв'язків в інформаційному потоці. Одночасно відбувається систематичне зростання обсягів інформації, її надмірності при інформаційній недостатності для прийняття оптимальних управлінських рішень. Все це ускладнює її використання в управлінні економічною безпекою. При цьому, отримання, обробка та застосування інформації, створення раціонального потоку інформації про економічну безпеку повинне опиратися на такі принципи [13]: уніфікованості, системності, принцип вирішення нових завдань, принцип першого керівника, принцип розвитку, принцип сумісності, принцип стандартизації, принцип ефективності, принцип єдиної інформаційної бази.

До збору, накопичення й систематизації інформації також пред'являються певні вимоги: інформація повинна бути повною й своєчасною, достовірною, корисною й зручною для сприйняття й подальшого використання. Необхідність збору, накопичення й зберігання економічної інформації диктується багатьма обставинами. До них належать: багаторазовість і тривалість її застосування, розрив у часі між збором і використанням інформації при проведенні аналізу й управлінні економічною безпекою на підприємстві.

Хаотичність потоків інформації, недосконалість їх каналів, методів і техніки збору, зберігання й обробки приводять до істотного запізнювання інформації й до втрати її якості та виникнення загроз для підприємства. Основа сучасного одержання інформації – це інтеграція її збору й обробки. Результати проведення аналітичних досліджень прямо залежать від якості інформації, яка використовується, тому перед їх проведенням слід ретельно перевірити вхідну інформацію.

Процес підготовки матеріалу до аналізу економічної безпеки включає також приведення показників у порівняльний вид і спрощення цифрового матеріалу. Однорідність і порівнянність даних – обов'язкова умова одержання правильних результатів при проведенні економічного аналізу.

Найпоширенішими прийманнями приведення показників у порівняльний вид є:

- нейтралізація ціннісного фактора шляхом відображення різних видів об'ємних показників у єдиних цінах;
- нейтралізація кількісного фактора при аналізі ефективності використання якого-небудь виду ресурсу за допомогою розрахунку ряду умовних показників, де незмінним залишається об'ємний показник і послідовно змінюється величина ресурсу, що витрачається;
- нейтралізація впливу на рівень кількісних і якісних показників методик їх розрахунку. Сукупність однорідних планових, звітних і облікових показників повинна мати єдину методику визначення;
- врахування середніх величин при вивченні ряду однорідних показників;
- заміна абсолютних величин відносними, коли це найбільш доцільно, для більшої наочності, доступності й сприйнятливості [13].

У процесі аналізу виявляються переваги й недоліки інформації, повнота її використання для аналізу й управління економічною безпекою. Поряд з цим, економічні показники для проведення оцінки і аналізу економічної безпеки повинні бути представлені у вигляді системи. Це пов'язано з тим, що саме системність та комплексність

дозволяє виявити потенційні загрози та визначити систему заходів щодо їх запобігання.

Також, необхідно враховувати всі вимоги до: конфіденційності інформації, формування системи показників, вибору комплексу методів та індикаторів економічної безпеки.

Водночас з цим, для вимірювання стану економічної безпеки можливим є застосування цілої низки різноманітних методів: моніторингу основних соціально-економічних показників і співставлення їх з граничними значеннями; експертної оцінки; аналізу й обробки сценаріїв; оптимізації; теоретико-ігрові; багатовимірного статистичного аналізу; теорії штучних нейронних мереж тощо [18; 19; 20; 21].

Зокрема, моніторинг основних соціально-економічних показників передбачає збір інформації за переліком показників, які можуть бути використані під час дослідження економічної безпеки.

Метод аналізу і обробки сценаріїв дозволяє проводити багатоваріантний ситуаційний аналіз системи економічної безпеки на основі прогнозування ймовірних варіантів розвитку ситуації.

Методи експертних оцінок використовується для встановлення коефіцієнтів значущості при функціональних складових при проведенні розрахунку інтегрального показника рівня економічної безпеки.

Методи оптимізації використовується для вибору оптимальної комбінації ресурсів для вирішення завдання підвищення економічної безпеки.

Метод аналізу і обробки сценаріїв дозволяє проводити багатоваріантний ситуаційний аналіз системи економічної безпеки на основі прогнозування ймовірних варіантів розвитку ситуації [22].

Метод оцінки фінансової стійкості дозволяє порівнювати рівень економічного ризику та тип фінансової стійкості.

За допомогою методів стохастичного факторного аналізу виявляються латентні фактори, які впливають на економічну безпеку.

Основною метою кластерного аналізу є виділення у вихідних багатомірних даних такі однорідні підмножини, щоб об'єкти усередині груп були схожі відповідно до мети дослідження один на одного, а об'єкти з різних груп – не схожі. Це дозволяє уникнути впливу ймовірних ризиків при побудові системи управління економічною безпекою. Тож, методи кластерного аналізу дозволять провести градацію рівнів економічної безпеки.

Відтак, наведене вище являє собою теоретичну основу різноманітних аспектів інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки національного господарства.

Висновки. Інформація застаріває дуже швидко. Актуалізувати її зовсім не дешева і дуже непроста завдання. Однак саме інформація є основою для прийняття виважених рішень, створення умов щодо забезпечення економічної безпеки. Відповідно до цього, було розкрито взаємозв'язок між інформацією та знаннями. Це дозволяє конкретизувати двокомпонентність процесу інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки. Разом з цим, проведене узагальнення принципів ведення процесу інформаційно-аналітичного забезпечення та методів вимірювання стану економічної безпеки, розкрито визначення властивостей порівняння показників функціонування суб'єктів господарювання з погляду забезпечення економічної безпеки.

Подальші дослідження можуть бути пов'язані з оптимізацією інформаційних ресурсів і ефективного управління ними з метою покращення показників економічної діяльності, досягнення позитивної сталості у забезпеченні економічної безпеки народного господарства.

Список використаних джерел:

1. Классификация угроз экономической безопасности предпринимательства // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://un1ce.ru/publ/1-1-0-606>.
2. Kuzemin O. Analysis of Spatial-temporal Dynamics in the System of Economic Security of Different Subjects of Economic Management / O. Kuzemin, V. Lyashenko // Information Technologies and Knowledge. – 2008. – Vol. 2(3). – pp. 234-238.
3. Dobrovolskaya I.A. Interrelations of banking sectors of European economies as reflected in separate indicators of the dynamics of their cash flows influencing the formation of the resource potential of banks / I.A. Dobrovolskaya, V. V. Lyashenko // European Applied Sciences. – 2013. – Vol. 1-2. – pp. 114-118.
4. Kots G.P. Banking sectors of the economies of European countries in the representation of statistical interrelation between indices that characterize their development / G.P. Kots, V.V. Lyashenko // European Applied Sciences. – 2012. – Vol. 1. – pp. 461-465.
5. Kuzemin O. Methods of comparative analysis of banks functioning: classic and new approaches / O. Kuzemin, V. Lyashenko // Information Theories & Application. – 2009. – Vol. 16(4) – pp. 384-396.
6. Тульчинська С.О. Принципи розвитку інтелектуально-інноваційної системи регіонів / С.О. Тульчинська // Агросвіт. – 2012. – № 16. – С. 28-31.
7. Захаров О.І. Інформація в управлінні системою економічної безпеки підприємства / О.І. Захаров // Вчені записки Університету «Крок». – 2009. – № 19. – С. 177-186.
8. Баланда А.Л. Інформаційно-аналітичне забезпечення економічної безпеки суб'єктів підприємницької діяльності: стан та перспективи розвитку / А.Л. Баланда // Управління проектами та розвиток виробництва: Зб. наук. пр. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля. – 2011. – № 1 (37). – С. 150-155.
9. Гнилицька Л.В. Обліково-аналітична інформація як визначальний чинник забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання / Л.В. Гнилицька // Вісник Східно-українського національного університету ім. В. Даля. – 2011. – № 3. – С. 157-163.
10. Захарчук Н.М. Аналіз фінансової звітності як фактор прийняття інвестиційних рішень / Н.М. Захарчук // Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2010. – №. 1. – С. 196-199.
11. Чібісова І.В. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства / І.В. Чібісова, Є.М. Івашина // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. – 2012. – № 31. – С. 12-18.
12. Крупка І.М. Фінансово-економічна безпека банківської системи України та перспективи розвитку національної економіки / І.М. Крупка // Бізнес інформ. – 2012. – №. 6. – С. 168-175.
13. Економічна безпека: Підручник / авт. кол.; за ред. д-ра екон. наук., проф. О.Б. Жихор, д-ра екон. наук., проф. О.І. Барановського. – К.: УБС НБУ, 2015. – 467 с.
14. Основы теории коммуникации / Под ред. проф. М.А. Василика. – М.: Гардарики, 2003. – 615 с.
15. Мартинюк П.М. Теорія систем та математичне моделювання / П.М. Мартинюк, Н.А. Федорчук. – Рівне: НУВГП, 2010. – 225 с.
16. Тарасенко Н.В. Економічний аналіз діяльності промислового підприємства / Н.В. Тарасенко. – К.: Алерта, 2003. – 485 с.
17. Фролов И.Т. Философский словарь / И.Т. Фролов. – М.: Республика, 2001. – 719 с.
18. Отенко І.П. Аналіз та оцінка стратегічного потенціалу підприємства: наукове видання / І.П. Отенко, Л.М. Малярець, Г.А. Івашенко. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2007. – 208 с.
19. Азаренкова Г. Відношення переваг у порівняльній оцінці діяльності банків / Г. Азаренкова, В. Ляшенко // Банківська справа. – 2009. – №. 5. – С. 65-72.
20. Ляшенко В.В. Интерпретация и анализ статистических данных, описывающих процессы экономической динамики / В.В. Ляшенко // Бизнес Информ. – 2007. – № 9 (2). – С. 108-113.
21. Куштим В.В. Динаміка розвитку банківського сегмента міжнародного фінансового ринку / В.В. Куштим, В.В. Ляшенко // Фінанси України. – 2007. – № 12. – С. 96-105.
22. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення: Монографія / Т.Г. Васильців. – Львів: Арал, 2008. – 384 с.

Аннотация. Функционирование и развитие современных субъектов хозяйствования постоянно сталкиваются с различными угрозами внутреннего и внешнего воздействия. Это бесспорно определяет уровень защищенности субъектов хозяйствования и состояние экономической безопасности. При этом, это касается как безопасности отдельных субъектов хозяйствования, так и национального хозяйства. Минимизировать риски влияния негативных проявлений внутренней и внешней среды, повысить состояние экономической безопасности помогает своевременная и разнообразная информация. Поэтому, в соответствии с этим в работе: раскрыта взаимосвязь между информацией и знаниями, обобщены принципы ведения процесса информационно-аналитического обеспечения и методов измерения состояния экономической безопасности, определены свойства сравнения показателей функционирования субъектов хозяйствования с точки зрения обеспечения экономической безопасности. Указано, что в итоге рассмотренный материал позволяет комплексно подойти к обсуждению общих вопросов по обеспечению экономической безопасности национального хозяйства.

Ключевые слова: информация, знания, обеспечение, экономическая безопасность, национальное хозяйство.

Summary. The functioning and development of modern business entities constantly face various threats of internal and external influence. This undoubtedly determines the level of protection of business entities and the state of economic security. At the same time, this concerns both the security of individual economic entities and the national economy. Timely and diverse information helps to minimize the risks of negative effects of the internal and external environment, and to improve the state of economic security. Therefore, in accordance with this, the work: reveals the relationship between information and knowledge, summarizes the principles of conducting the process of information and analytical support and methods for measuring the state of economic security, defines the properties of comparison of performance indicators of business entities from the point of view of ensuring economic security. It is indicated that, as a result, the material reviewed allows a comprehensive approach to the discussion of general issues of ensuring the economic security of the national economy.

Keywords: information, knowledge, security, economic security, national economy.